

شوين له رۆمانى " ههوارهكانى دانيال" ى (بهختيار على)دا

المكان في رواية "هوارهكانى دانيال" لـ (بختيار علي)

**The Place in "Hawrakani Daniel" Novel
(Bakhtiar Ali)**

م. بيستون عادل على

Lect. Bestoon Adil Ali

جامعة كركوك / كلية التربية للعلوم الانسانية

Kirkuk University\ Education College for Humanities

E-mail: Bestoongle@uokirkuk.edu.iq

الكلمات المفتاحية: المكان، بختيار علي، أدب.

Keywords: Place, Bakhtiar Ali, literature.

الملخص

منذ الماضي وحتى اليوم، كان المكان أحد أهم المفاهيم التي اهتموا بها، إذا لزم الأمر للتضحية بحياتهم حتى لا يفقدوها، لأن الوجود البشري مرتبط بوجود المكان، لذا مع مرور الوقت زادت أهمية المكان. لذلك نرى أن هناك قدرا كبيرا من الأهمية في تكوين النص الأدبي. هذا البحث عنوان (المكان في رواية "هورةكاني دانيال" ل بختيار علي) هو محاولة لإظهار أهمية المكان وأنواعها في الرواية.

يتكون هذا البحث من فصلين مع النتائج وقائمة المصادر وملخص البحث باللغتين العربية والإنجليزية. الفصل الأول يتكون من ثلاثة مباحث، وفي المبحث الأول، تحدثنا عن مفهوم وتعريف الرواية، وفي المبحث الثاني تحدثنا عن مفهوم وتعريف المكان. اما في المبحث الثالث تحدثنا عن علاقة المكان مع العناصر الأخرى في الرواية مثل (الوقت، الشخصية). اما الفصل الثاني والأخير يتكون من مبحث واحد وقد وصفنا عمليا أنواع المكان في رواية "هورةكاني دانيال" ل(بختيار علي)، وأخيرا تم تصنيف النتائج على عدة نقاط، وتم فرز قائمة المصادر بالترتيب.

Abstract

From the past to the present day, the place was one of the most important concepts they cared about, if necessary to sacrifice their lives so that they would not lose it, because human existence is linked to the existence of the place. So, over time, the importance of the place increased. Therefore, we believe there is a great deal of importance in the composition of the literary text. This research, entitled "The Place in Bakhtiar Ali's Novel Hawrakani Daniel", is an attempt to show the importance of the place and its types in the novel.

This research consists of two chapters with results, a list of sources and a summary of the research in Arabic and English. The first chapter consists of three detectives, and in the first one, we talked about the concept and definition of the novel, and in the second one, we talked about the concept and definition of the place In the third discussion, we talked about the relationship of the place with other elements of the novel such as (time, personality) The second and final chapter consists of one detective. We have practically described the types of places in Bakhtiar Ali's novel "Hawrakani Daniel", and finally, the results were classified on several points. The list of sources was sorted in order.

پیشەکی :

هەر له کۆنەوه تاكو ئەمڕۆ شوین یەکیکە لەو چەمکانە گرنگیان پێ داوه، ئەگەر پێویست بوی گەڕانێکی خۆشیان کردۆتە قوربانی تاوهكو له دەستی نەدەن، چونکە بوونی مرۆف بەستراوەتەوه بە بوونی شوین. بۆیە بەتێپەربوونی کات گرنگی شوین زیادی کردووه. دەبینین شوین گرنگیەکی زۆری له پێکەتەهێ دەقی ئەدەبیدا هەیە. ئەم لێکۆڵینەوهی ئێمەش بە ناوێشانی (شوین) له رۆمانی "هەورەکانی دانیال" ی بەختیار (علی) هەولێکە بۆ خستەروو و گرنگی شوین و جوهرەکانی شوین له رۆمانەکهدا.

- هۆی هەڵبژاردن بابەتەکه:

دەگەریتەوه بۆ گرنگی شوین له پێکەتەهێ دەقی ئەم رۆمانەدا، هەروەها شوین رۆلێکی گرنگی گێراوه له سەر ئاستی بەرپرسیارێتی و رۆمانەکه. رێبازی لێکۆڵینەوهکه:

لەم لێکۆڵینەوهیدا پەڕەوی رێبازی وەسفی شیکاریمان کردووه. ناوەڕۆکی لێکۆڵینەوهکه:

ئەم لێکۆڵینەوه لەدوو بەش پێکەتوووه لەگەڵ ئەنجام و لیستی سەرچاوەکان و پوختەیی باس بە هەردوو زمانی عەرەبی و ئینگلیزی. بەشی یەکەم له سێ تەمەر پێکەتوووه له تەمەری یەکەمدا باسی چەمک و پێناسەیی رۆمانان کردووه و له تەمەری دووەمدا باسی چەمک و پێناسەیی شوینمان کردووه. هەروەها له تەمەری سێیەمدا باسی پەڕەندی شوینمان کردووه بە توخمەکانی تری رۆمانەوه وەک (کات، کارمەتەر). بەشی دووەم و کۆتایی له یەک تەمەر پێکەتوووه و بە شێوەیەکی پراکتیکی باسی جوهرەکانی شوینمان کردووه له رۆمانی "هەورەکانی دانیال" ی بەختیار (علی) دا پراکتیزمان کردووه له کۆتاییشدا ئەنجامەکان بە چەند خاڵێک دەستنیشان کراون لەگەڵ لیستی سەرچاوەکان بەشێوەی ریزبەندی ریزکراون.

بەشی یەکەم

تەمەری یەکەم

چەمک و پێناسەیی رۆمان

رۆمان وەک ژانریکی ئەدەبی مۆدێرن و ھونەرێکە له ھونەرەکانی پەخشانی ئەدەبی، بە ھەرورد لەگەڵ ژانەرەکانی دیكەیی ئەدەب، میژووێکی ھێندە دیربەنی نییە بە تاییەتی له ئەدەبیاتی کوردیدا تەمەنی سێ چارگە سەدەیه. بە شێوەیەکی گشتی میژووی رۆمان بۆ سەدەیی رابردوو دەگەریتەوه. ((رۆمان ئاوێنەییکی بێ گەردی شارستانییه، ھەر میللەتێک ئەگەر لێکۆڵینەوهی باری شارستانییهتی و پێشکەوتنی بۆ بکەیت دەبێت له رۆمانەکانیانەوه تیشکی بخەیتە سەر. ھەر بۆیە رۆمان لەبەردەم ئامێر و تەکنۆلۆژیا و چەرخێ خێرایدا پاشەکشە ناکات)). (رەشید، ٢٠٠٧، ٥) رۆمان نووسین یەکیکە له ھونەرە ئەدەبییە گرانەکان، که له سەدەیی حەفدەھەمەوه له ئەورووپا سەری ھەڵداوه، بەلام چەرخێ زێڕینی رۆمان له ئەورووپا له کۆتاییەکانی سەدەیی نۆزدەھەم و سەرەتاکانی سەرەتای بیستەم بوو.

رۆمان ژانریکی ئەندێشە کراوه، وەک چۆن له ژبانی ئاساییدا ئەگەرەکان کراون، له رۆمانیشدا بە ھەمان شێوە، ژانریکی ئەندێشە کراوه له رۆماندا بەرجەستە دەبێت و ھەلگری ھەموو ئەو ئەگەرانیە که ژبانی ئاسایی ھەلگریەتی. رۆمان وەک ژانریکی ئەدەبی که دەستکرد و ڕەنگدانەوهی ناخی مرۆف خۆیەتی و ھەر بۆ مرۆفیشە، رۆر جار لەگەڵ غەم و نەھامەتییەکانی مرۆف رێی کردووه. ھەولێ داوه رۆلێ خەم ڕەوین و ئازارێکێن و ھەتوانی

سەر برینه‌كان ببینیټ. رۆمان سیستمیكى كراومه له وینهى دهریادا، كه ده‌توانریت چه‌ندین لیكدانه‌وه و شیركدنه‌وى بۆ بكریت و چه‌ق به‌ستوو نییه، به‌لكو فراوانه و خوینەر به ئاسانى خۆى له ناویدا ده‌دۆزیته‌وه، هه‌ر چه‌نده له رۆمان قۆلتر ببینه‌وه ئه‌وه‌نده زیاتر ورده‌كاریه‌كان و نه‌هینیه‌كانى ئه‌و دیو ده‌قه‌كانمان بۆ ڤوون ده‌بیته‌وه و ده‌گه‌ینه خه‌مى خه‌لیقه‌ت و حه‌قیقه‌تیی و سه‌ر سام ده‌بین. رۆمان بریتیه له گێراومه‌كى چیرۆك ئامیزى دوور و درێژ، له ميانهى چیرۆك بێژى و وینهى ژيانى كه‌سایه‌تیه‌كه‌یان له چه‌ندین ڤووداو و له چه‌ندین شوین و كاتى به‌ریندا ده‌رمه‌خات و زۆر جار خه‌یال ڤۆلى له دانیه‌شتنى ڤووداوه‌كاندا هه‌یه، له رۆماندا چه‌ند ڤه‌گه‌زىكى گرنگ كۆ ده‌بیته‌وه، له‌وانه ڤووداو، كه‌سایه‌تى سه‌ر مكى، شوین و كات، چیرۆك بێژى یان (گێراوه) ، خه‌یال، وه‌سف، دیالوگ و گو‌شه‌نیگا. ئه‌ز موونى رۆمان خویندنه‌وه مرو‌ف ده‌كات به كه‌سیكى ده‌روونناس كه به‌ئاسانى به‌توانیت كه‌سانى ده‌رو به‌ر بخوینیته‌وه و له كردار و ناخیان شار م‌ا بێت، كه‌وا له خوینەر ده‌كات له خه‌مى گه‌ردوون بى ناگا نه‌بیت و تى بگات كه مرو‌فایه‌تى به درێژایى میژووى خۆى له ئازاردا بووه و له ئازاردا یه، به‌لام هه‌ر كه‌سه و هه‌ر قوناغه به شېوه‌ى خۆى. به‌مه‌ش خوینەر ده‌بیته‌ كه‌سیكى بیر فراوان و شار م‌زا و به‌رگه‌ى ئازار م‌كانى ژيان ده‌گریت و تیده‌گات كه ئه‌ویش ومكو ئه‌و هه‌زاران هه‌زار مرو‌فه به‌ده‌ر نییه له كیشه و نه‌هامه‌تیه‌كانى ژيان. كه‌واته ئه‌ركى رۆمان ((ده‌ربازبوون و ڤا كردن نییه له‌م جیهانه تاله و به‌س، به‌لكو بۆ به‌ر م‌نگار یكردنى و هه‌ژاندنى و گۆرانییه‌تى، چونكه گومان له‌وه‌دا نییه كه رۆمان ومكو ژانریكى ئه‌ده‌بى شېله‌ى خۆى له كۆمه‌لگه‌وه هه‌له‌مه‌ژیت)). (سه‌راج، ۲۰۰۷، ۴۰).

(رۆمان سه‌ر مه‌تا به‌ر هه‌مى هه‌زرى مرو‌فه و دواتر به‌ر هه‌مى شو‌رش و دیارده‌ى شارگه‌رایى و مۆدیرنه‌یه، به‌لام ئه‌مه به‌و واتیه نایه‌ت كه ته‌نیا نووسه‌رانى و لاتانى پێشه‌كه‌وتوو و كۆمه‌لگه‌ى پێشه‌سازى ده‌توانن رۆمان بنووسن، چونكه كاتى سه‌رنجى به‌ر هه‌مى هه‌ندى گه‌ل و نه‌ته‌وه ده‌ده‌ین، ده‌بینین رۆمان و شاكارى مه‌زن له‌لایه‌ن نووسه‌ر م‌كانیه‌وه خولقێنراون و له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا له نه‌ته‌وه دواكه‌وتوو و پى نه‌گه‌یشه‌توو م‌كانن و له ڤیزى كۆمه‌لگه‌ پێشه‌سازیه‌كاندا نین. ومكو (شارى مۆسیقاره سپیه‌كان، هه‌زار خۆرى دره‌وشاوه، كۆلاره ڤرین، مندالانى گه‌ره‌ك،...هتد) ئه‌و رۆمانانه‌ن كه ڤه‌نگدانه‌وه‌ى ئازار و كیشه كۆمه‌لایه‌تى و ئابینى و سیاسیه‌كانى نۆی كۆمه‌لگه‌یه. بۆیه كه ده‌وتریت رۆمان به‌ر هه‌مى كۆمه‌لگه‌ى پێشه‌سازى و مۆدیرنه‌یه سه‌ده‌دا سه‌د ئه‌وه ناگه‌یه‌نیت كه له و لاتانى دواكه‌وتوو هه‌ل و زه‌مه‌ینه‌ى رۆمان نووسین نه‌ر م‌خساوه و نار م‌خسیت بۆ نووسه‌ر م‌كانى، چونكه رۆمان سه‌ر مه‌تا به‌ر هه‌مى هه‌ز و بیرى مرو‌فه به‌ ڤله‌ى به‌كه‌م.

له فصر ههنگی ئوکسفورد ئاوا رۆمانمان پێ دهناسینیت: ((گێڕانهوهیهکی پهخشانی خهیاڵ ئامیزه، یان چیرۆکێکه، که درێژیهکی دیاری کراوی هیه. کهسایهتیهکان و کردهوهکان بهرجهسته دهکړین کهوا دربرێ راستهقینهی پێشینه یان نێستایه له تانو پۆیهکی نیمچه چردا دادهرێژریت)) (خۆشناو، ۲۰۱۳، ۴۱۹) لهم پیناسهیدا زیاتر بنهماو شیوازهکانی رۆمانهکانی کۆتایی سهدی نۆزدهیهم و سهرهتای سهدی بیستم روون دهکاتهوه، چونکه رۆمان به درێژه پێدهری داستان دهژمێدریت و داستان ههنگاوێکی ناوه بهرو گوێران و پێشکهوتن و له ئهنجامدا رۆمان له دایک بووه و پێگهی داستانی لاواز کردوه. ناوهڕۆک و بابتهی داستان و رۆمان ههمان بابتهی دلداری و و ئایینی و کۆمهڵایهتیه، بهلام شیوازی نووسینی داستان شیعره و نووسینی رۆمان پهخشانه. بۆیه رۆمان تهواوکهڕ و وینه نوویهکهی داستانه. له کتیی (ئینسکۆپیدیای جیهانی) ی ئهمریکیشدا پیناسهی رۆمانی کردوه و دهلێت: ((چیرۆکی خهیاڵی درێژه، به شێوهی پهخشان دهنوسرێ و به یهکیک له شێوه به ناوبانگهکانی ئهدهبی جهماوهری دادهنرێ)) (گرمیانی، ۲۰۱۹، ۲۷) واته رۆمان یهکیکه لهو ژانهرانهی که له ناو جهماوهردا بهربلأوه. وکو ههموو دیاردیهکی دیکهی ژیانی مروقایهتی، به تێپهربوونی کات له پێشکهوتن دا بووه و گۆرانکاری بهسهردا هاتوه و لق و جۆری جیاوازی لێ یهیدا بووه. له

پرووی ناوړه وکومو چندين جوړی رومانان هیه. ومکو: (میژووی، دلداري، تهنزی نهتهو هی، داشوړین، دهر وونی، رومانی نهندیسه زانستی و فنتازی)) (سراج، ٢٠٠٧، ١٧)، به لام رومان ومک د علی جواد تاهیر له کتیبی (اقتصادی مترجمه) دا نامازهی یو نهو کردووه که ((وشه رومان له سهر متادا بهم چه مکه یی نیستا نه بوو، کهوا په یومندی به واقع و دهر وون و کومه نهو هیه، به لکو و انا چیر وکیه که یی له نامیزی سرگوزشته کاندانه شونمای کرد)) (طاهر، ١٩٥٨، ١٤) له میژووی نه دیاتی جیهان دا رومان گهلی زور هه نه که له قالب و ریازی جیاواز جیاواز نووسراون، دستور و بنه ماکانیان سر به ریاز نه دیاتی جیاواز مکانه ومکو نهو رومانان هی سر به قوتابخانه نه دیاتی کلاسیزم و رومانسیزم و ریالیزم... هتد. به پیی لیکولینهو میژووی نه دیاتی جیهان یه که مین قونای سر هه لدانی میژووی رومان دهگ پرتهو یو ماوهی سالانی (١٧٦٥ ټو ١٧٨٩) ز. (یه که مین رومانی سر زمینی نویش، رومانی (توانای هاوخمی) یه، که له لایین رومانووسی نه مریکی (ویلیام براون هیل) مه نووسراوه. که کاراکتری سره کی هم رومانه پیاوکی، کاتیک پیی دزانی مه عشو که یی زو خوشکی خویته، خوی دهکوژیت). (عارف، ٢٠٠٧، ٢٦) نهگ سرنج له میژووی نهو رومانه بدین، دبینین یو سی سده له موبه دهگ پرتهو و ناوړوکی دلداري هیه. رومان سهرتا له نهو روپا سر هی هه لداه و دواتر به وژ هه لات و گهلانی جیهاندا بلاو بوو تهو و گرنگی خوی پهیدا کردووه له ناو کومل.

که رسته سرکیه کانی رومان بریتین له (کس، پروداو، کات، شوین) بویه هر رومانیک یو قونایکی میژووی جیاواز دهگ پرتهو و رنګدانهو یی باری سیاسی و نایینی و کومه لایته و روشنبری نهو سهر دهمیه، چونکه پروداوی کومه لایته بابیت و ناوړوکی رومانه و به هو لیکولینهو له رومان و میژووه کی دتوانین بگهین به شیواز و بیرکردنهو و هه لسو که یی خه لکی نهو قونای میژووییه، چونکه له هه مو بار و سهر دهمی کدا نووسر ژبانی کومه لگه وینا دهکات و نازار و خه م و کیشه کانی دهور وژینی. عیشق، ته نیایی، خه م، ویزدان، سیاست، ناواری، جوانی و چندين بابیت تر، ناوړوکی رومان. هر رومان و بابیتیکش یو قوتابخانه کی نه دیاتی دهگ پرتهو که به پیی بنه ما و پرمنسیه کانی نهو قوتابخانه یه بهر هه مکه یی نووسیوه، رومان نووسین پانتاییه کی فراوانی پندراوه له لایین نووسر مکانیهو، له نامانجی جهنگی دوومی جیهانیدا جوړیک له رومان بهدر کهوت له سروشتیدا جیاواز بوو له رومانی کات، نهویش (رومانی نهو رومانیه کی که شوین و جیگه کی کاتی گرتو تهو له ژیر کاریگری نهو بانگه شهید که بوونی شته کان له شویندا زیاتر ناشکراتره چه سپاوتره له له بوونین له کاتدا)). (عبدالله، ١٩٩٧، ٨٨)

بهشی یه که م

تهوهری دووه م

چه مک ویناسه یی شوین

شوین یه کی که لهو بابیتانه یی هر له کونهو تا نه مړو مړو ف گرنگی و بایه خی پیداه. زور جار گیانی خوشی له پیناویدا به ختکردوه تاو که له دهستی نه دات، چونکه بوونی مړو ف به ستر او تهو به شوینهو، له گهل پهیدا بوونی مړو ف شوینیش گرنگی خوی سله ماندوه، چونکه ومک دزانی ((یه که م شوین سهر متای ده سپیک ژبانی مړو ف له مندا لدانی دایکهو دهست پی دهکات، دواتر بیکه مو دواتر مال و شهقام و دواتر قوتابخانه دواتر شار یان گوند و نینجا هه دی شوینی دیکه کونایه که شهی به گور دواپی دیت)) (النبلیسی، ١٩٤٤، ٩٦) و انا مړو ف بی شوین بوونی نییه، هه روه ها شوین ره گزیکی گرنگه له دهقی روماندا په یوه ندییه کی به تین هیه له نیوان رومان و شویندا (نه فلاتون ویناسه یی یو شوین کردوه و ده لیت، ((شوین گرتتخو

نهک هەر ئهوهنده، بهلکو له ریی پراکتیکی رهخهیهوه ئهوه دهرکهوت که ((گهر هونهر شوینی نهناس کرد پشتگوی خست له میژوویهکی نا میژوویدا دهژی)) (نصیر، ١٩٨٦، ٥)

ئهمهش ئهوه دهسهلمینیت' که شوین لای نووسهران پانتایهکی فراوانتر له بوونه جوگرافیهکهوه وهردهگریت و ههندیکجار مانایهکی فلهسفی گهرهتری به بالادا دهریت و شوین دهکاته رهگمزیکی به نرخ بو پتهوکردنی بینای چیرۆک و رۆمانهکی. بویه دهتوانین بلین ((له کۆنهوه شوین ئه توهمارگهیه بووه، که مروف خوی و هزر و هونهری خوی لهسهر تومار کردوه تا بیگهیهنیت به نهوهکانی دواي خوی)) (عارف، ٢٠٠٧، ١٩٦)

غالب ههلساری وهرگیری (جمالیات المکان) ی غاستون باشلار له پشهکی ئه کتیهدا تاییهتمهندی رهسنایهتی کاری ئهدهبی دهسهلمینیهوه به تیشک خستنه سهر بهرجهسته کردنی باشی شوینهوه لهم بارهیهوه دهلیت: ((ههر کاریکی ئهدهبی شوین فهراموش بکات، تاییهتمهندی و رهسنایهتی خوی له دهست دهات)) (باشلار، ١٩٨٤، ٦) ئهمهش سهلماندنی گرنگی شوینه له دهقی ئهدهبیدا ((قهواری جوگرافی شوینیش پهوهسته به تیروانینی قول بو شوین وتیا ژیان، چونکه ئهگهر شوین ژبانی تیدا نهییت، یان شوین نیشهجیپوون نهییت یان به تیروانینیکی رووهکی تئ پرواندا بیت قهواری جوگرافیایی زیندوویی خوی له دهست دهات)) (نصیر، ١٩٨٦، ٢٣). دهتوانین بلین شوین تا چهند بچته قولایی کارهکهوه ئهوهنده زیاتر دهردهکهوت، چونکه ((شوین له کاری هونهریدا کهسایهتیکی پتهو و سفته، مهوایهکی به وشه دیاری دهگریت، گیرانهوهی هندی کاروباری قولای خودی کومه لایهتییه، بویه ههرگیز وهرکه پهردیهکی دهرهکی یان شتیکی لاوهکی تهماشنا ناکریت، بهلکو شیرازهی کاره هونهرییهکه پیکدینی)) (عارف، ٢٠٠٧، ١٩٦) ههروهها شوین ((خاوهنی ناسنامه ههنگری دهلالهت و دهسهلات و سیستهمه و کهش و رهههه و سروشتی خویهتی، بو نمونه ئه سیستهمهوه دهسهلاته شوینیکی وهرکه بازار لهگهل خویدا ههلهدهگریت جیاوازه لهوه دهسهلاته، که شوینیکی وهرکه گورستان لهگهل خویدا ههلی گرتوه، به کورتی فهزاو دهسهلاتگیری مهلهوانهیهکه جیاوازه له فهزاو دهسهلاتگیری قهسابخانهیهکه، چونکه ههر شوینه و دهسهلاتگیری خوی و خاوهنی رهههه و رووبهری تاییهتی خویهتی بو ریگهدان بهجوولهکردن و کردار و گفتوگوکردن، ههروهها شهقلیکی تاییهتی خوی ههیه، بویه شوین ههنگری فره دهلالهته)) (قهرمادی، ١٩٩٠، ٢٢) له کوی ئه راوبوچوون و پیناسانهی بو شوین کران ئهوه دهسهلمینریت که شوین له ههموو روویهکهوه و به تاییهتی له کاری ئهدهبی و روماندا گرنگی و بایهخی خوی ههیه و به بی بوونی شوین کاری ئهدهبی و هونهری کامل نابیت.

بهشی یهکهه

تهوهری سییهه

پهوهندی شوین به توخمهکانی تری رومان (کات، کارهکتهر) هوه

شوین توخمیکه له توخمه پیکهینههرهکانی رومان لهگهل ئهوهشدا شوین وهرکه توخمیک بوونیکی سهربهخوی نییه، بهلکوو زور بهتوندی بهسترارهتهوه به توخمهکانی تری دهقهوه، بویه کاریگری لهسهر توخمهکانی تری رومان ههیه، لیرمهوه دهتوانین بلین ناتوانریت، بنیاتی رومان بینا بکریت بهی (کهس، کات، شوین، پرووداو)، چونکه ههر یهکه له توخمانه کاریگری لهسهر یهکه ههیه، لهگهل ئهوهشدا ((هندی له لیکولهروان توخمیک لهوه توخمانه بهرز دهکهنهوه، رولی سهرهکی و پشهنگی پی دههههه، بهلام ناشتوانن نکولی له رولی توخمهکانی تر بکهن)). (محمد صالح، ٢٠١١، ١٤٧)، چونکه ههر یهکیک له توخمانه رولی دیاری کرای خوی ههیه بهسترارهتهوه به توخمهکانی ترموه. توخمهکانی رومان خوینهر

دووم :- پهيوهندی شوین به کارهکتهروه

پهيوهندیبهکی زور بههیز ههیه له نیوان شوین و کارمکتهری که ناتوانین به بی شوین ناوی کارمکتهر بهینین به پیچهوانهشهوه، ناتوانریت شوین و کارمکتهر له یهکتری جیا بکریتهوه، چونکه پهيوهستن به یهکتریبهوه. بویه دهوانین بلین کارمکتهر مکان کیشه و ململانی بهریا دهکن لهو شوینهی تیدا دهژین بو نهوهی خودی خوین بسلمینن، کهواته شوینی رومان نهو شوینانهیه، که کارمکتهر مکان تیدا دهژین و دهجوینهوه ((بههای شوین بهوده خوی دهنوینیت که کارمکتهری تیدا بیت و ژیانی دابینیت)) (محمد صالح، ٢٠١١، ١٦٣). کاریگری شوین لهسر مروف له پرووی دهر وونیهوه دهبیت به شیوهیهک شوینه گشتی و کراو مکان کاریگری خوی دهبیت له بهخشیی جوړه نارامیهک به دهر وونی مروف و کارمکتهر. بویه شوین و هک ((توخمیکي هونهری گرنګ پیک دههینی و له ری نهوه ناشنای گوشه نیگای حیکایه تخوان و زوریهی نهکتهر مکان دهبین)) (نهلونی، ٢٠١١، ٧٠) و انا له ریگای شوینهوه ناشنای کارمکتهر مکان دهبین نهمهش نهوه دهگیهنیت، که پهيوهندیبهکی بههیز له نیوان شوین و کارمکتهر ههیه. ههروه ها (عبدالملک مرکاز) وای بو دهچیت که ((شوین دیاردهیهکی بی کهلک و بی بههیا به گهر کارمکتهری تیدا نهژی))، (مستهفا، ٢٠٠٧، ٩). کهواته رولی شوین کهمتر نیبه له رولی کارمکتهر مکان و پهيوهندیبهکی قول و بههیز ههیه له نیوان شوین و کارمکتهر دا، شوین کارمکتهر مکانی رومان بهیهکهوه دهبهسیتتهوه، ههر یهکهیان کار لهوی تریان دهکن. ((گرنګی شوین له روماندا لهوه خوی دهنوینیت که بوونی توخمیکي چالاکه به گهشهکردن و بینای کارمکتهر مکاندا)) (محمد صالح، ١٦٥، ٢٠١١). بویه کاتیک رومانووس کارو کارمکتهر ههله بژیریت پیویسته تیکهل بیت له چاکو خراپه، جوانی و ناشرینی، ((وانا دهبیت به شیوهیهک و مسفی شوین بکریت، که خوینر بتوانیت له ریگیهوه به کارمکتهر که ناشنا بیت)) (سهعید، ٢٠٠٩، ١٤٦). بویه رومانووس له رومانهکهدا له زور شوین پهيوهندی شوین به کارمکتهر هوه دهبهسیتتهوه و دهلیت: ((میر نهودالکه له عیادهکهی مامم دهر کهوت، روژیکي گهر می هاوین بوو، گهرچی زوریهی شوینه پزشکیهکان ماویمهک بوو که رهستهی فینککردنهوهی نوییان بهکاردهینا، بهلام له عیادهکهی نیمهدا، و هک بیست سال لهمهو بهر پانکیهکی کون به جوړی جانموه ریکی گیز و ماندوو له سهقهکهدا دهسوریوه)) (ععلی، ٢٠١٥، ٧) لیره دا پهيوهندی شوین که عیادهکهی دکتور سیاه به یهکیک له کارمکتهر مکانی ناو رومانهکهوه دهبهسیتتهوه که نهویش میر نهوداله. ههروه ها له لایهکی ترموه رومانووس پهيوهندی شوینمان به کارمکتهر هوه بو دهبهسیتتهوه و دهلیت ((نا جهنابی دکتور، نیوهمان لیره پیویسته، نهو شوینه مهترسی خوی ههیه، له ژیر حوکی قناس و توپخانهی دوژمندایه. یهکهیهکی توپهاویژی بچوکیان لهو نزیکانه داناه)) (ععلی، ٢٠١٥، ٤٠١) لیره دا پهيوهندی شوین که شوینیکه هاوسنور لهگهل دوژمندا به دکتور سیاوه که یهکیکه له کارمکتهر مکانی رومانهکه دهبهسیتتهوه.

بهشی دووم

تهوهری یهکهم

جوړهکانی شوین له رومانی ههوهکانی دانیال

جوړهکانی شوین بهپی بوون

نهگهر چی تا نیستا زانایان و توژمرهوان له سر جوړی شوین له چیروک و روماندا ریک نهکهوتون و تهبا نین، بهلام بهپی سرچاوهکان بیت نهو جوړه شوینانه له روماندا بوونی ههیه:

١- شوین له پرووی ههوهونهوه :- ا- شوینی راستهقینه (واقعی) ب- شوینی خهیالی (گری).

..... رهنه واش نهیت (((علی، ٢٠١٥، ٨)) نوروپا شوینیکی واقعی و اتا نورو شوینه ناساییه که مروف کار و چالاکییهکانی تیدا دهکات. ههروهه رومانووس چهنیدن نمونهی شوینی واقعی له رومانهکهدها هیناوهتهوه بو نمونه ناوی نهخوشخانهی هیناوهتهوه که شوینیکی واقعی دهلیت:- ((تهنها چهند روتیک بوو خستهخانهکه نهخوشی و مردهگرد، ژمارهیهکی زور له شیتیهکانی پولیس خانهی ناومندی گوازاربوونهوه بو نورو له مامه سیام پرسی (چهند کس لیره نیش دهکات ؟) گوتی زورن، زور زورن له ههفتهی پیشودا ههشتا کهسمان دامهزراندوه بیست و پنج ژن، لیره دهلیت ناگات له چاو و دهست و نهخلاقت بیت. بهیانان ههشت تا دوازه نهخوش و مردهگردین، خوم له نودا نهگمه نیره دا توش روتانه له نوره لیره به)). نهخوشخانهکه کونه زیندانیکی گهروه بوو روتگار ههندیک بهشی پروخاندبوو، کهلکی نیشتهجیبوون و بهکارهینانی پیوه نهبوو. زور جیگای دیکهشی کون و شیدار بوون و پیوستان به چاککردن ههیبو له ههندی جیگهدها درزی گهروه کهوتبووه دیوارمکان بهلام ههندی بهشی هیناوهتهوه کهلکی نیشتهجیبوون دههات له بهشدها ژورمکان به ناساییه ههزان پهرووت و کون پر کرابوون، له چهنیدن جیگادهایان کریکاری چاککردنیهان نهجام دهدها که شهست ژووری زیندانهکه پر بوون له نهخوش (((علی، ٢٠١٥، ٢٠٧)) له رومانهکهدها رومانووس نامازهی بو چهنیدن شوین کردوه لیرهدها هاتوهه باسی نهخوشخانهمان بو دهکات سهروای نهوهی وهسفی نهخوشخانهکهمان بو دهکات لهگهل نهوهشدا شوینیکی راستهقینهیه له واقعهدها بوونی ههیه. ههس له رومانهکهدها رومانووس نمونهی بو شوینی (مهیدانی ماسی فروشهکان) هیناوهتهوه، که به ههمان شیوه شوینیکی واقعی و راستهقینهیه پروفیسور دهلیت ((مهیدانی ماسی فروشهکان لهبناغهی دروستبوونی دیلاوومه ههیه، میژوو نووسان دهلین بهس له دیلاواریش دهلیک تهنیا زیندانیک لیره بووه مهیدانهکه بوونی ههیبووه، بهلام ماسی فروشهکان له کونهوه لیرهدها ماسیان فروشتهوه)) (علی، ٢٠١٥، ٣٣٨) مهیدانی ماسی فروشانهش شوینیکی راستهقینهی و له واقعی دا شوینیکی وابوونی ههیه، ههروهه رومانووس نمونهیهکی تری بو شوینی واقعی باس کردوه، که نهوهشدها که شوینیکی راستهقینهیه دهلیت:- ((همامهکانی سهنتهرمهکه زور بیدهنگ و به جوریک کاتیک من و زههوا به نهعهکهکانهوه دهرۆین، دهنگی پیمان به جوریکی سهرو له قهزای شوینهکه دهنگدهاتهوه شهویکی درهنکه، ههموو شت خاموشه سهعاتیک لهوه بهس گلۆپی قاوشهکانم کوژاندوه و نهخوشهکان خهوتن، تهنیا گلۆپی بهشی دهرمان و بهشی پهرومرده و تهمیگردن دهسوتینن. من ههفتهی سی جار له همامهکانی سهنتهرمهکهدها خوم دهشوم تاکه جیگایهکی زور باش و پاک له ههموو سهنتهرمهکهدها همامهکانه)) . (علی، ٢٠١٥، ٣٩٣) دیاره رومانووس نامازهی بو همامهکه کردوه که شوینیکی واقعی و راستهقینهیه.

ب-شوینی گری ((خهیالی))

یهکیکه لهو جوړه شوینانهی زادهی خهیالی نووسهرو و اتا رومانووس خوی نافاندویهتی بویه به نارهزووی خوی ههلسووکهوتی لهگهلدهکات ((شوینی خهیالی تهنیا ههست به بوونی دهکریت نهشکری بوونهکهی جیگیر بکرین، بهلکو وینهیهکی گریمانه کراوه که سهروچاوهکی خهیاله)). (موفتی، ٢٠١٢، ١٦٥) شوینی خهیالی نهو شوینانه که بوونی راستهقینهیان لهسهرو زمویدا نییهو دوورن له واقع، ناتوانریت ببینرین و بونیان بهسلمینین. ((بیگومان زورجار نهو جیهانه خهیالیه لهسهرو بناغهی جیهانی واقعی بنیات دهرۆین، و اتا سوود له سهروچاوهی واقعی و مردهگریت بو وینهکیشانی جیهانه خهیالییهکه)) (محمد صالح، ٢٠١١، ٩٢) ههروهه ((گرنگترین خاصیهتهکانی شوینی خهیالی نهویه که میشک دروستی دهکات و به شیوهیهکی سهروکی سهروچاوهکی خهیال و نهندیشهی چیرۆکنووسه)) (سابیر، ١٩٩٣، ٢١٧) بویه نهو جوړه شوینه خهیالیانه له واقعوهه نزیکن، لهگهل نهوهشدا که بوونیان له واقعهدها نییه، بهلام هاوشیوهی له واقعهدها ههیه، به پیچهوانهی شوینی فانتازیوهه، نهگهر چی شوینی فانتازی شوینی

دوای دوژمندا دهگهړئ ((عملی، ٢٠١٥، ٢٢١) ((لهم خهونه تازمیهدا دانپال خوی ومک جهلادیك دمرکهوت، ومک دوژمنیک، ومک قهسابیک، زور کس دهیانگووت، له خهونهکانیدا دانپال دهبین سهریان دهریت، همرهکانی دانپال نوپک بوو یو کارساتیک که ههمیشه له خپال و هست و نهستی دیلاواردا بوو)) (عملی، ٢٠١٥، ٢٢٢) جوړمکانی شوین لهروی بهکارهینانهوه شوینی راستهقینهیان یان شوینی گری همدوکیان سروشتیکی دیاری کراوی ههمیه نهویش نهویمه نهو شوینانه یان دیاریکراوه یان داخراون .

٢-شوین له رووی بهکارهینانهوه :

أ-شوینی کراوه ((گشتی))

ب -شوینی داخراو.

أشوینی کراوه(گشتی):: نهو شوینه که تاییهت نییه به کسپک و کومهلپک، بهلکو نهو شوینه که ههمو کس دهتوانیت بهکاری بهینیت، واته((نهو شوینهیه که لهبردم کسهکاندا کراومیه، دهتوانن به نارمرووی خویان تیدا بین و بچن، ومکو :شقام، کولان و شوینه لاجهپ و بازارو نهخوشخانه و چاپخانه و گهرماو میخانهکان)) (اسماعیل، ٢٠٠٩، ٤٧) واته شوینی کراوه نهو شوینانه که له رووی بهکارهینانهوه تاییهت نین به کسپک یان کومهلپک کهسپک له بهکارهینانهوه، بهلکو به رووی ههمو کسپکدا کراومیهو ههمو کسپک دهتوانن بهکاریان بهینن ومک : (کولان، گوند، گهرمک، شار، مزگهوت) هتد ... شوینی کراوه بریتیه لهو شوینه دمرمکیهکان که له رووی بهکارهینانهوه تاییهت نین به کسپک یان کومهلپک کهسپک، بهلکو به رووی ههمو کسپکدا کراومن. ((شوینی کراوه نهو شوینانه دهریتوه که له شوینه دمرمکیهکان پیک دیت)). (سابیر، ١٩٩٣، ٣٣٥) نهو جوړه تاییهت به کسپک یان چند کسپکی دیاریکراو نین، بهلکو له بهر نهوهی کراومن واته ههمو کس مافی ههمیه تیاندان، ((شوینی کراوه له واقعدا چ دهستکرد چ سروشتی هیچ مانایهک نابخشن، جگه لهوهی له چوارچیوهی له خو گرتنی خهلکین، یان شوینن له بووندا)). (محمد یالچ، ٢٠١١، ١٢٥) . واته شوینی کراوهی دهست کرد ومک : (کولان، شقام، گوند، شار ... هتد نهمانه شوینی دهستکردی مروفن . ومکو : کیو، نهشکهوت، بیابان ... هتد که نهمانیش ههمو کس دهتوانیت بهکاریان بهینن، کهواته مهبهست له شوینی کراوه ((شوینی گشتیه تاییهته به ههمو کسایهتییهک و بهشوینیکی دمرهکی و بابتهی داهنریت و نهمجوره شوینه همردم یو کسایهتییهکان کراومیهو به خواست و ویستی خویان دهتوانن تیدا ههلسوکهوت بکن)). (خدر، ٢٠٠٧، ١٣٣) بهمانایهکی تر شوینی کراوه سنوریکی فراوان دهریتوهو بو ههمو کسپکه بهکاری بهینیت هیچ کس ناتوانن یو مهبهستی تاییهتی خوی قورخی بکات. جوړی شوینی کراوه له نیو رومانی ههمرهکانی دانپال نمونه یان بهدی دمری ومک ((شاری دیلاور -گهرمکی غهفاری))

رومانوس نمونهی شاری دیلاور هیناوهتهمو دملیت:- ((دیلاور شاریکی گهرمیه، زور زور گهرمیه نهوهی دنیای نهديینت واه دزانی دیلاور نیوهی گوی زمینی گرتوه، له لوتکهی چیا دوورمهکانهوه بهویت ههمو شارمهک بیینیت، له هیچ پنتیکی شارمهکوه ناتوانیت بهسهر ههمو دیلاوردا پروانیت، دهیان گردولکه و بهرزایی بهرچاوت دهرن، چندین دهریاچهی بچوک بچوک گهرمهکان و بهشکهانی له یهکتر جیا دهکهنهوه، مروفن گهر بهویت دیلاور بگهریت ههم زموی وشکانی دینه ریگای ههم دهریاچه و چنگهل. گهر بهویت به پی لهم سهری دیلاورمهو بچیت یو نهو سهر چند روژیکت دهویت، هوکمش تهنیا دریژی تیرهی دیلاور نییه، بهلکو نهو ههمو بهرزی و نرمی و کوچه پیچاو پیچ و گهرمه بهرزی و کونانن که مروفن بهناسانی سهر دهربان تیا دهرناکات)). (عملی، ٢٠١٥، ٢٢) رومانوس له ریگای باس کردن و وهسف کردنی شاری دیلاور که شوینیکی کراومیه.

ههوارهها باسی گهرهکی غهفاری بۆ دهکات که به ههمان شۆینه شۆینیکی کراوهیه دهئیت: ((دهکهوئته باکوری خۆرههلاتی شارمهکهمانهوه، کۆچهکان لهوئ له زستاندا دهبنه قرو لیتهمیهکی بیوئنه، شۆین تایهی ماشینهکان کۆلانهکان وهها چالدهکمن و دهیکێلن، دواتر هاتوچۆ بۆ پیادهکان گهلێک سهخت دهئیت. هاوینانیش تهپو تۆزیکێ خنکینه لهو کۆچانهدا مروڤ خهفه دهکات، بایهکی گهرمی پیدهشتهکانی دهرموهی شار لهگهل خۆیدا لهپال تۆز و پووش و پهلاشدا سههره کهرتەشی و کهرخورهش دههئیت، ئیواران ههوا پر دهئیت له پۆله میرووله و مهگزی سههر سههر که وەک ههوری رهش، به کۆلانهکاندا دهورینهوه رۆیواران ههراسان دهکمن، بهلام سههرترین شتی تایهت لهو گهرهکاندا ههوه ههموو بالنده سههریه که ئیواران لهسهربان و ستاره و تهلی کارهباکان کۆ دهبنهوه)) (عهلی، ۲۰۱۵، ۵۴)

ب-شۆینی داخراو (تایهتی): شۆینی داخراو وەک له ناوهکهیدا دیاره پیچهوانهیی شۆینی کراوهیه و مههستی سنووریکێ دیاریکراوه ((شۆینه داخراوهکانیش ههوه شۆینانهن که رۆوبهریکێ دیاریکراویان ههیه و تایهتن به کهسیک یان چهند کهسیکێ دیاریکراو، وەک: خانوو، ژوور (زیندان، ئوفیس... هتد)). (سابیر، ۱۹۹۳، ۳۳۶) ههوه شۆینانه بهوه ناسراون، که ناتوانین ههموو کات به ئارهزووی خۆمان ههلسووکهوئیت تیدا بکهین. ((شۆینه داخراوهکانیش ههوه شۆینانهن که رۆوبهریکێ جوگرافی دیاریکراویان ههیه و تایهتن به کهسیک یان چهند کهسیکێ دیاریکراو وەک ژوور و رهشمال و... هتد)) (سابیر، ۱۹۹۳، ۳۳۵) واته شۆینی داخراو ((ههوه شۆینهیه که دهکهوئته ژیر کاریگهری ههلوئیت و بارودۆخی دهروونی ههوه کهسهی تیایدا دهژی)) (سهعید، ۲۰۰۹، ۱۳۳) لهبهر ههوهی زۆر جار شۆینه داخراوهکان دهبنه پهناگهی ئارامی و ئاسودهیی بۆ کهسهکان و له جهنجالی ژیان رزگاری دهکمن، ههوارهها پهوهندهیهکی بهتین ههیه له نیوان شۆینی کراوه داخراودا، چونکه شۆینی داخراو دهکهوئته ناو شۆینی کراوهوه واته ههموو شۆینیکێ داخراو بهشیکه له شۆینی کراوه. ((ههوه شۆینانهیه که دهسهلاتی خودی تیدا بهگهر دهخات، ههگرهوه لهژیر رکیفی تاکدايه، لهبهرههوهی زۆر جار ههوه شۆینه دهئیت مایهیی یادهوهری کهسایهتیهکان که تیدا ژیاون)) (خدر، ۲۰۰۷، ۱۳۳) شۆینی داخراو تایهته به کهسیک یان چهند کهسیک واته باری دهروونی کهسهکانی دهردهخات، چونکه لهههوه شۆینهی کهتیایدا ژیاون ون دهئیت مایهیی یادهوهری کهسهکان. ((ههوه شۆینانه دهگرتهوه که رهسهنايهتی و مۆرکی و لات و گهیکێ پیوه دیاره، ههوارهها لهلای رۆمانووسهکانی ئهمریکای لاتینی به شۆیهیهکی فراوان بهکارهاتوه و رهسهنايهتی کهش و ههواي ئهویی ههلهگرتوه)) (محهمهد، ۱۹۹۷، ۱۰۰). واته شۆینی داخراو ههموو کهس ناتوانیت بهکاری بهئیت. له جۆر شۆین داخراودا له نیو چیرۆکهکانی رۆمانی ههوارهکانی دانیال نمونهیان تیدا بهدی دهکرت وەک ((عباده- ستودیویهکی تهلهفزیونی -زیندان)) رۆمانوس نمونهی بۆ شۆینی عیاده هیناوهتهوه دهئیت: ((میر نهودال که له عیادهکهی مام دهرکهوت رۆژیکێ گهرمی هاوین بووه، گهرچی زۆربهی شۆینه پزیشکیهکان ماوهیهک بوو کهرستهی فینکهکهوهی نوێیان بهکاردههنا، بهلام له عیادهکهی ئیمهدا، وەک بیست سال لهمهوهر پانکهیهکی کۆن، بهجۆری جانهومریکی گێژوو ماندوو له سهقهکهدا دهوراوه)) (عهلی، ۲۰۱۵، ۷)

ههوارهها رۆمانوس نمونهی بۆ ستودیویهکی تهلهفزیونی هیناوهتهوه که شۆینیکێ داخراوه تایهته به کۆمهلی کهس و دهئیت: ((مام سیامهههه که نزیکهکانی به دکتور سیا بانگدهکرد، عادهتی بوو یهکههه شت پهروانگهی سپی دکتورمهکان بپوشیت، چاویلکهکانی شۆیه پزیشکی دهکرده چاوی وەک له ستودیویهکی تهلهفزیونیدا خۆی بۆ پزیشکهشکردنی بهرنامهیهک ئاماده بکات، لهپشت میزهکهی خۆیهوه تیار و له خورازیی دادهنیشیت)) (عهلی، ۲۰۱۵، ۷)

ههوه له درێژی باسکردنی شۆینهکان رۆمانووس نمونه بۆ زیندان هیناوهتهوه که به ههمان شۆیه که تایهته به کهسانی لادهر و له یاسا دهرچوو و شۆینیکێ داخراوه: ((دوو رۆژ

دواى سەردانەكەى میر ئەو دال مامم ناردمى بۆ زیندان تا بزائەم حال و حیاكەت لەوى چیه ، چەند رۆژیک پێشتر هەوال هاتبوو كە لە زیندان نەخۆشییەكی دەروونی بۆلەووتەوه وەك تاعونێك كە قايرۆسەكەى لە یەكێكەوه بۆ یەكێكی تر دەگوازرێتەوه مەترسی ئەوه هەیه لە ماوهیەكی كورتدا دەردەكە ئەواوى زیندانییەكان و پاسەوانەكانیش بگرتەوه ((عەلى ، ٢٠١٥ ، ٢٦ ،

٣-شۆین لە رووی ھۆگرییەوه

أ-شۆینی ھۆگر

ب - شۆینی نا ھۆگر

أشۆینی ھۆگر : مەبەست لە شۆینی ھۆگر ھەموو ئەو شۆینانەیه كە تێدا ژیاوین و ھەستمان بە پاراستن و گەرمی كردووه، بە شۆیهێك كە ئەم شۆینە بووتە ماددەى یادەومەرییەكانمان بۆ نموونە مال ((بە تاییەتى مالى مندالیمان، باشتەرین جۆرى شۆینی ھۆگرە، چونكە وەك دەزانین ئێمە لە رێگەى یادەومەریمانەوه ھەمیشە دەگەڕێنەوه بۆ مالى مندالیمان، ئەمە سەرەرای ئەو سۆزەى كە بەكەم جار پێى بەخشیوین و ئەو باوشە گەرمەى ئێمەى گرتە خو)) (عقاق ، ٢٠٠١ ، ٢٦٢) واتا شۆینی سەرەتای ژيانى مەرووف بە باشتەرین شۆینی ھۆگر دادەنرێت. مەرووف ھەندێك كات بە جۆریك ھۆگری شۆینیك دەبێت ئامادەى لە پێناوى بەدەست ھێنانەوهى ئەو شۆینە یان لە دەست نەدانى گیان و سەرو مالى لەدەست بدات. سەرەرای ئەمانە بەلام ھەستەردن بە شۆینی ھۆگر و نا ھۆگر بە شۆیهێكی رێژمییە لە كەسێكەوه بۆ كەسێكی تر دەگۆرێت، چونكە رەنگە شۆینیك بۆ كەسێك شۆینیكی ئارام و ھۆگر بێت، بەلام بۆ كەسێكی تر بەو شۆیهێكە نەبێت و ناھۆگر بێت. ھەروەھا ((ھەر كاتێك شۆینی ھۆگر زیاتر داخرا تەنگ بوومو بووبە لەمەپەریك لە بەرامبەر چۆلانەوه و بەدیھێنانى ئارەزووەكانى یان بگۆریت بۆ شۆینیكی شەرم ھێن، ئەوا ئاوەژوو دەبێتەوه و دەبێتە شۆینیكی نا ھۆگر)) (اسماعیل ، ٢٠٠٩ ، ٤٥) واتە مەرج نییە شۆینیك كە ھۆگر بوو ھەر بە ھۆگری بۆینیئەوه، بەلكو ھەستى كەسەكە وا دەكات كە ھۆگر بێت یاخود نا ھۆگر لە رۆمانى ھەموو كەسێك دانیاڵى بەختیار عەلى دا باسى كۆمەلى شۆینی ھۆگری كردووه بۆ نموونە كە دەلێت: ((دووركەوتنەووم لە ژيانى عیادەكە سەخت بوو، شەو خەونەكانى ئەوى گەرجى لە نوینی زۆر خۆش و نەرمدا نەبوون، بەلام دووریم لە ئامیزی خیزان و لە چاوى پر گومانى باوك و خوشك و براكانم ئاسوودەییەك بوو بەرەتەقائى پادشاهی)) (عەلى ، ٢٠١٥ ، ٢٤٧) سەرەرای ئەوهى عیادە شۆینیكی ناھۆگرە و مال خۆى و ژيان لەگەڵ كەس و كاردا شۆینی ھۆگرە، بەلام بۆ رینوار كە یەكێكە لە كارمەكتەرەكانى رۆمانەكە عیادە بووتە شۆینیكی ھۆگر و ئاسوودەیی و ئارامیی پێ دەبەخشێت. بەپێچەوانەوى مالى خۆیان بووتە شۆینیكی ناھۆگر . ھەروەھا رۆمانووس لە گێڕانەوهى چیرۆكەكانى ناو رۆمانەكە بەردەوام دەبێت و باسى چەندین شۆینی تەرمەمان بۆ دەكات بۆ نموونە لە باسى شۆینی قاومخانەدا دەلێت : ((من لە گوزەرى قاومخانەكان لە سەنتەرى دێلاوارى باكور، لە قاومخانەى ،، عەشق و كەتیب ،، كە كۆمەلێك كورێ قەدرێژ دەیانبرد بەرێو، قاسم و ولیدم بێنى كە پێكەوه لە دواناوەندى دەمانخویند. قاومخانەكە سەنتەرى كۆبوونەوهى ئەو گەنجانە بوو كە تازە پێیان دەخستە جێھانى كەتیب و ھونەرەوه)) (عەلى ، ٢٠١٥ ، ١١١) ئەوهى رۆماننوس ئاماژەى بۆ دەكات قاومخانەى كە شۆینیكی ھۆگر بۆ كارمەكتەرى رۆمانەكە بەوهى شۆینیكەئارامى پێ دەبەخشێت و ئاشناى كۆمەلى ھاوڕێى كۆنى سەردەمى خویندنى دواناوەندى بووتەوه . لە لایەكى ترەوه رۆمانووس ئاماژە بۆ كەتیبخانە دەكات و دەلێت ((چەند رۆژ بوو سەى ئەسلان لە كەتیبخانەكەى نەدەھاتە خوارى تا بتوانى لە دوو توپى كەتیبەكانى مێژوودا دەربارەى دوژمنان زۆرتر بخوینێتەوه. دەیویست بێسەلمیئیت كە دوژمنان چ عەقلىكی ترسانكیان ھەیه، نووسەر و زاناکانیا بە چ رق و كینەكە لە سەر دێلاوار نووسیویانە)) (عەلى ، ٢٠١٥ ، ١١٧) كەتیبخانە

یهکیکه لهو شۆینانهی ئارامی ده بهخشینه مرووف و سهی ئهسلانیش یهکیکه لهو کاراکترانهی ناو
رۆمانهکه هۆگری به کتێبخانهکهیهوه گرتووه و دهیهوئیت بزانییت نووسهرانی دوژمن چیان له
سهر ولاتهکهی نووسیوه. له لایهکی تر رۆماننوس دهمانباتهوه بۆ مآلی سهی ئهسلان که له
چاوهروانی و پیشوازی کۆمهڵی گهنجی خوین گهرمی دیلاوار بوو دهلئیت: ((ههواى ئیواره به
جوړیک فینک بوو، ههوشهکهی سهی ئهسلان به جوړیک سهوز و ئارام بوو، هیمنى بهسهر
ههموواندا سهپاند. ئهو دلنیاوو ئهم دانیشتنهی دهرگای قوناغیکی تازه له ژیانیدا دهکاتهوه))
(عهلی، ۲۰۱۵، ۱۲۳) جۆش و خرۆشی سهی ئهسلان له چاوهروانی و پیشوازی ئهو گهنجانه
ئارامی پێ ده بهخشیی و کهش و ههواش وای کردبوو که ببێته شۆینیکی هۆگر.

ب-شۆینی نا هۆگر: شۆینی نا هۆگر ئهو شۆینانه که مرووف ههست به ئارامی و ئاسوودهی
ناکات و پێچهوانهی شۆینی هۆگره، نمونهی ئهو شۆینانهی نا هۆگره، که مرووف به ناچاری
تیاندا دهژیت ههست به بیزاری و نامۆیی دهکات و مک ((تاراوگه و زیندان و شۆینه بۆ
دوورخراو مکان و ئهو شۆینانهی که خالییه له مرووف و شۆینهکانی نامۆیی)) (عوسمان، ۲۰۱۵،
۳۷) له رۆمانی ههوارهکانی دانیالیش رۆماننوس ئاماژهی بۆ کۆمهڵی شۆینی نا هۆگر کردووه
بۆ نمونه دهلئیت: ((لهگهڵ خهڵکانیکی زۆری ئهم شاره دا دلهر واکئ و وهسواسی ئهو دهیگرئیت
که دوژمن بهم زووانه دهگهڕێتهوه. ئهو ترس وای لێدهکات له ژنی یهکهمی جیا بێتهوه، چونکه
بریاریدا بوو مندالی نه بێت و هیچ و مچهیهک بۆ ناو ئهم ئاگرستانه دورست نهکات. ههموو سامی
ژیانی ئومووو گهر مندالی بێت، لهوانهیه رۆژیک دوژمن بدات بهسهر دیلاواردا و مندالهکانی
سهر بپرن)) (عهلی، ۲۰۱۵، ۱۲۰) سههرای ئهوهی دیلاوار شاری خۆپانه ده بێته یهکیکه له
شۆینه هۆگرهکان، بهلام به هۆی ترس و دلهر واکئ و له دوژمن بووته شۆینیکی نا هۆگر،
ههروهها له لایهکی ترموه رۆماننوس ئاوړ له ههلسوکهوتیکی خهڵکی دهدهاتهوه دهلئیت: ((گهر
بیانیستایه سیاسهتهداریک، هونهرمهندیک، دکتوریک، چووته لای دهر ووناس، ههموو قاقا
پێدهکهین و دهیانگوت > بروانه کابرا مهلمهکت بهریوه دهبات، یان کابرا نووسهریکی
ناسراوه کهچی خۆی دهردی دهر وونی ههیه ... هاهاها ... توخوا شتی وادهبیت؟ برو باببه، له
بری کاروباری ولات، له غهمی عهقلی خۆت دابه < ههموو دهکهوتن به پشتا و پێدهکهین و
به شتیکی عاجباتیان دهرانی)) (عهلی، ۲۰۱۵، ۱۲) و مک سههرتا ئاماژهمان پێ کرد ئهگهر
چی عیاده شۆینیکی هۆگر بوو بۆ رینواری، بهلام بۆ خهڵکی ناوچهکه شۆینیکی نا ئارام و
نا هۆگره.

له شۆینیکی تردا باسی چیاکان دهکات که شۆینیکی نا هۆگر و دهلئیت: ((له دکتوریک
بچووکهوه که هیچ کات نهخۆشیکی چاک نهکردووتهوه، بووبه لایهنگر و راویژکاریکی
گههری دهو لهت، پهیهندی لهگهڵ منیشدا گۆرانکارییهکی قوولی بهسهردا هات. تا ئهو کاتهش
که منیان نارد بۆ ناو چیاکان)) (عهلی، ۲۰۱۵، ۹) ههروهها رۆماننوس باسی سهنتهری
چارهسههرکردنی نهخۆشیمان بۆ دهکات و دهلئیت ((ژیان له سهنتهرهکهدا ورده ورده جوړه
ریتمیکی خۆی وهردهگرت، به گشتی شیوازی سههرکی چارهسهر تهنیا لێدان و بهستنهوه و
جیاکردنهوه و کوژکردن بوو. سههرتا نهخۆشهکان رۆحیهتیکي ههلهچوو و یاخیان تێدا بوو، بهلام
تهمپکردنهکان و ههوا قورس دهر وونشکین بوون، ههر زوو بهشی زۆریان دایانه باری کزی و
بێدهنگیهکی غهمگین بالی بهسهر سهنتهرهکه کێشا)) (عهلی، ۲۰۱۵، ۲۷۷) رۆماننوس
گوزهرانی نهخۆشهکانی ناو سهنتهری چارهسههرکردنهکهمان بۆ دهگێرێتهوه، که شۆینیکی
نا هۆگر و تهنیا چارهسههریش لێدان و بهستنهوهی نهخۆشهکانه.

ئەنجام :

گرنگترین ئەنجامەکانی لیکۆلینەمۆیهکە , کە پێی گەشتووین بە چەند خالێک دەرخەینەرۆو:

١- شوێن پانتانییهکی فراوانی له پێکهاتهی دهقی و پۆمانی ((ههوارهکانی دانیال)) دا پێکهێناوه و پووبهریکی فراوانی دهقهکهی داگیر کردووه .

٢- جۆرهکانی شوێن ههموویان بهگشتی رۆلیان ههیه و دهتوانن پرووداوهکانی بگرنه ئهستۆ جا ههر شوێنه به پێی پێویستی خۆی .

٣- شوێن پهيوهندییهکی راستهوخۆ و نهپساوی له گهڵ رهگهزهکانی تر دا ههیه تهواوکهری یهکترن, بۆیه گرنگییهکی تایبهتی له لایهن رۆماننوسهوه پێی دهدریت .

٤- رۆماننوس لهگهڵ ((کراوه داخراو)) دا مامهلهی لهگهڵ شوێن کردووه, بهتایبهتی شوێنی (داخراو) زیاتر بهکارهاتووه .

٥- له رۆمانهکهدا ههردوو جۆری شوێنی راستهقینهو خهیاڵی و شوێنی هۆگر و ناهۆگری بهکارهێناون, به پێی پێویستی رۆمانهکه ئاماژهی به شوێنهکان کردووه, شوێنی واقعی که زۆرتر له رۆمانهکهدا بهکارهێنراون, چونکه نوسهر زیاتر بهرهو شوێنی واقعی چوووه نهک خهیاڵی .

لیستی سەزواوەکان

کتیب: بە زمانی کوردی:

- ۱- عارف ،حەمە کەزیم(و). (۲۰۰۷). باکەر بکراویک. میدووی ئەدەبیاتی جیهانی. ضائی یەکەم.
- ۲- علي ،بەختیار. (۲۰۱۵). ههوارهکانی دانیال . ضااخانی ئەدەبیتە . سلیمانی.
- ۳- محمد سەلح ،تانیائە سەعەد. (۲۰۱۱). بینای شوین لە دوو نموونەی رۆمانی کوردی دا. دەرژای ضاا و ئەخشی سەردەم . سلیمانی.
- ۴- موفقی، ئەری سەلح . (۲۰۱۲). طیارانەوێ لە ضیروکەکانی (ئەحمەد محەمەد ئیسماعیل) دا. ضااخانی حاجی هاشم . هەولیر.
- ۵- سابیر، ئەزیز. (۲۰۱۱). بینای هونەری ضیروکی کوردی ((لە سەزواوە تاکو کۆتای جەنپی دۆمی جیهانی)) دەرژای ضاا و ئەخشی سەردەم . سلیمانی .
- ۶- سەعید ، جەلال ئەنوەر. (۲-۲۰۰۹). تەکنیکی طیارانەوێ لە رۆمانی (ئێوارە ئێروانی) بەختیار علی دا . سلیمانی .
- ۷- ئیسماعیل- شەریف، رییەن رەسوول و دیار عەزیز . (۲۰۰۴). ئەنترۆئۆلۆژیا دەرژای ضاا و ئەخشی رییەن هەولیر .
- ۸- رۆژ بێانی، زاھیر. (۱۹۹۷). ضیروکی کوردی شیوەو شیوازی و بوونیان. ضااخانی وەزارەتی رۆشنبیری . هەولیر.
- ۹- رەشید ،سابیر. (۲۰۰۷). رۆمانی کوردی. ضائی یەکەم. ضااخانی ئاراس. هەولیر.
- ۱۰- ئیسماعیل، سەباح . (۲۰۰۹) . ضەمک و ئیستاتیکی شوین لە ئەدەبیدا . هەولیر .
- ۱۱- خۆشناو، سەلام . (۲۰۱۳). فەرھەنپی ئۆکسفۆرد. لە بلاو کراوەکانی کتیبخانی زانیار. سلیمانی .
- ۱۲- شێخ محمد حاجی ، سەنطەر کەمەل . (۲۰۰۹). بنیاتی طیارو لە داستانی مەم و زین ی ئەحمەدی خانی و رۆمانی (شادی مۆسیقارە ستیەکان)ی بەختیار عەلی دا .
- ۱۳- طەرمیانی ، عادل (د) . (۲۰۱۹). ریا لیزم لە رۆمانی کوردی هاوێزەری باشووری کوردستان (۱۹۲۸ - ۱۹۹۶) . ضااخانی شەھاب. هەولیر.
- ۱۴- سەراج، عەبدوللە. (۲۰۰۷). بەرەو ئێستاتی رۆمان و طۆشە نیطاکان. ضائی یەکەم. دەرژای ضاا و ئەخشی سەردەم. سلیمانی.

بە زمانی عەرەبی

- ۱- طالیس ، ارسطو. (۱۹۶۴). الطبیعة . ت : اسحاق بن حنین - عبدالرحمن بدوي . الدار القومي للطباع والنشر . القاهرة . مصر .
- ۲- العبيدي ، حسين مجيد . (۱۹۸۷). نظرية المكان في فلسفة ابن سينا . دار الشؤون الثقافية العامة. بغداد. العراق .
- ۳- عبدالله ، سعد . (۱۹۹۷) . الزمن التراجيد في الرواية المعاصرة . مكتبة الانجلو . القاهرة .
- ۴- النابليسي ، شاکر . (۱۹۹۴) . جماليات المكان في الرواية العربية . ط ۲ . المؤسسة العربية للدراسات والنشر . بيروت .
- ۵- طاهر، علی جواد (د). (۱۹۵۸). اقاصيص مترجمة. الملحق العشرين لمجلة المعلم الجديد . مطبعة المعارف

. بغداد . كانون الاول .

- ٦- باشلار, غاستون . (١٩٨٤) . جماليات المكان . بت. غالب هلسا. ط ٢ . المؤسسة العربية للدراسات والنشر . بيروت .
٧- عقاق ، قادة . (٢٠٠١) . دلالة المدينة في الشعر المعاصر (دراسة في اشكالية التلقي الجمالي للمكان) . اتحاد الكتاب العرب . دمشق .
٨- اسود ، نوزاد احمد . (٢٠٠٧) . المدينة في قصص جليل القيسي (قراءة سايكو- سوسيولوجية) . رسالة ماجستير . كلية اللغات . جامعة السليمانية .

٩- نصير , ياسين . (١٩٨٦) . الشكالية المكان في نص ادبي . مطابع درالشون الثقافية العامة . بغداد .

- نامة ئكاديميكيةكان (دكتورا - ماستر)

- ١- محمەد , ئيبراهيم قادر . (١٩٩٧) . ليكؤلينقوةى ضيرؤكى كوردى كوردستانى باشوردا (١٩٧٠-١٩٨٠) . نامةى دكتورا . كؤليدى ئاداب . زانكؤى سة لاحقدين . هتولير .
٢- صقبري , رازو رشيد . (٢٠٠٧) . ضيرؤكى مندالان لة ئقدي كورديدا (٢٠٠٥-١٩٩١) . نامةى ماستر . كؤليدى زمان . زانكؤى سة لاحقدين . هتولير .
٣- خدر , ريزان رهمان . (٢٠٠٧) . تكتيكي طيرانقوة لة رؤمانقكاني (عبدالله سقراج) دا . نامةى ماستر . كؤليدى ثقروقة . زانكؤى سة لاحقدين . هتولير .
٤- عوسمان , كذال عتبولقادر . (٢٠١٥) . بنياتى شوين لة شيعرى هاوضقرخى كورديدا دققةكاني (دلاوقر ققروداغى و كذال ئحمەد) وقك نموونة . نامةى ماستر . كؤليدى زمان . زانكؤى سة لاحقدين . هتولير .

- طؤظارو رؤذنامةكان .

- ١- ققروداغى , بورهان . (١٩٩٩) . دقسلاتى شوين لة نمايشى شانؤدا . طؤظارى ثقيك . سليمانى . ذمارة ١ .
٢- مستقفا , مستقفا صالح . (٢٠٠٧) . شوين لة رؤمانى شاري مؤسقاوة سثيكةكان . طؤظارى كاروان . ذمارة ٢٢٠ .

- lesti sarchawakan

- kteb ba zmani kurdi

- 1-Arif, hama karem.(2007) .Baknr Bkrawek. mejwe adabyate jehan. gape yakam.
2- Ali, Bxtyar.(2015). hawrakane danyal. gapxanae andesha. slemani.
3- Mhamad Salh, Tanya Asad.(2011). benae shwen la dw nmwnae romane kurdida. dazgae chapo paxshe sardam. slemani.
4- Mofti, pari salh.(2012). geranawa la cherwkakani (ahmad mhamd esmael)da . gapxanae haji hashm. hawler.
5- Saber, parez.(2001) . benae hwnari cheroki kurdi(la saratawe takw kotaei jangi dwami jeyani. dazgae chapo paxshe sardam. slemani.
6- saeed, jalal anwar.(2009).takneki geranawe la romani (aewarai parwanae) bxtyar ali da. slemani.
7-Esmael- Deyar,Reben Rasul- Azez sharef.(2004). Antholuzha. dazgae chapo paxshe reben. hawler.
8- Rozhbayani, zahr.(1997). chroki kurdi shewaw shewazi bonyan. chapxanai

wazarati roshnberi. hawler.

- 9- Rasheer, saber.(2007). Romani kurdi. chpi yakam. chapxanai aras.hawler.
 - 10- Esmael, sabah.(2009). chamk w estatekae shwen la adabda. hawler.
 - 11- xoshnaw, salam.(2013). karhange okskoord. la blawkrawakani ktebxanai zanyar. slemani.
 - 12- shex mahamd haji, sangar kameel.(2009).bnyati geranawa la dastani mam w zeni ahmadi xani w romani shari moseqa speekani baxtyar ali.
 - 13- Garmyani , adil.(dr). (2019). Ryalezm la romani kurdi hawchrxi bashwri kurdstan)1928 – 1996) . chapxanai shahab. hawler.
 - 14- saraj, abdula.(2007) . baraw astanai roman w goshanegakan. chapi yakam. dazgae chapo paxshe sardam. slemani.
- ba zmani arabi
- 1- tatls,Arastw .(1964). t- eshaq bn hanen- abdulrahman. dar lalqaumi leteba w lnashr. Qahera. msr.
 - 2-alaubaydi,husen majed.(1987). nadhretalmakan fe falsafat abn sena. dar shwan saqafa al ama. Baqdad. Iraq.
 - 3- abdull, sad.(1997) . alzamn altrajedi fe rewayt almasr. maktabat akanjlw. qahera.
 - 4- alnablesi, shakr.(1994).jamalyat almakan fe rewayat alarebeya. t2. almasast alarabya lldrasat wl nashr. birot.
 - 5- taheer, ali juad.(dr). (1958).aqases mtarjama. matbat almaref. baqghdad.
 - 6- bashlar ,ghastun .(1984). jamaliaat almakan . t ghalib hilsa . t 2 . almuasasat alearabiat lildirasat walnushri. bayrut.
 - 7- eaqaqi,qadah. (2001).dalaluh almadinuh faa alshier almueasir (dirasuh faa ashakalih altalaqaa aljamalia lilmakan) . atihad alkitaab alearab . dimashq .
 - 8- asud, nuzad ahmad . (2007).almadinat fi qisas jalil alqisii (qira'at sayku – susyulujia) . risalat majistir . kuliyyat allughati. jamieat alsulaymaniat .
 - 9- nusayra, yasin.(1986). alshakaliat almakan fi nasi adibay matabie dir alshuwn althaqafiat aleamat . baghdad.
- Nama akademyakan
- 1- mhamad, ebrahem qadr.(1997).lekoenawai cheroki kurdi kurdstani bashur(1970– 1980). namai dkora. kolezhi adab. zankoi slahaden. hawler.
 - 2- sabri, razaw rashed.(2007). cheroki mndalan la adabi kurdi(1991– 2005) .namai mastr. kolezhi zman. zankoi slahaden. hawler.
 - 3- khdr, rezan rahman. (2007). takneki geranawa la romanakani)abdull saraj)da.

namai mastr. kolezhi parwarda. zankoi slahaden. hawler.

- 4- Osman, kazhal abdulqadr.(2015). bnyati shwen la sheari hawchrxi kurdida daqakani) dlawar qaradaxi w kazhal ahmad() wak nmona. namai mastr. kolezhi parwarda. zankoi slahaden. hawler.

-Govar w Rozhnama

- 1- qaradaxi, burhan.(1991).daslati shwen la nmaeshi shanoda. govori paeg. Slemani.zh.1.
- 2- Mustafa,salh Mustafa.(2007). shwen la romani shari moseqa speakanda. govori karwan. zh.22.